VL industrial park s.r.o.
Vyšné Ružbachy 1105, 065 02 Vyšné Ružbachy

Okresný úrad Kežmarok
Odbor starostlivosti o životné prostredie
Huncovská 1
060 01 Kežmarok

V Poprade, 29.09.2022

VEC: **Doplňujúce informácie na objasnenie pripomienok a požiadaviek zaslaných k zámeru „VÝROBNÝ AREÁL – VEĽKÁ LOMNICA“**

Na základe vyjadrenia Združenia domových samospráv v procese EIA k zámeru „VÝROBNÝ AREÁL – VEĽKÁ LOMNICA“, Vám zasielame doplňujúce informácie k predloženým pripomienkam a požiadavkám:

Pripomienka č. 1

Príčiny dnešného zlého stavu hospodárstva treba hľadať v ekonomických reformách prvej Dzurindovej vlády. Nemožno im uprieť, že tieto reformy (spojené aj s rozpredávaním štátneho majetku, tzv. slovenského rodinného striebra) priniesli krátkodobé úspechy. Zo strednodobého a dlhodobého hľadiska však naša ekonomika patrí medzi najzraniteľnejšie v Európe a zároveň za najmenej pripravené čeliť výzvam spojeným so zvyšovaním automatizácie a postupným nahrádzaním ľudskej práce výkonnými robotmi (napr. Slovensko je výrobná linka automobilov, ale zásadnejší výskum automobilky realizujú v iných štátoch).

Podľa viacerých názorov [tu],[tu] , Slovensku hrozí tzv. pasca stredných príjmov:

Na druhej strane Slovensko čelí najbližšie desiatky rokov neuveriteľne obrovskej ekonomickej výzve. Ide o výzvu, ako nepadnúť do pasce strednopríjmových krajín. Zdrojom slovenského rastu za posledných dvadsať rokov bol práve obchod a vývoz. Slovensko neprodukuje veľmi inovatívnu pridanú hodnotu. Ako budeme ekonomicky rásť – a už sa to deje –, konkurenčné výhody začnú klesať. Ak nebudú nízke mzdové náklady, už nebudeme dostatočne konkurencieschopní.

Ide o najväčšiu zmenu, ktorá nastane v slovenskej ekonomike v najbližšom desaťročí a ktorá bude mať dôsledky na politickú mapu krajiny, no žiaden politik o nej nehovorí. Ide o to, ako zmeniť ekonomický model Slovenska a prejsť od nízkonákladovej priemyselnej výroby a zahraničného vývozu na udržateľnejšiu formu rastu, ktorá generuje vyššiu pridanú hodnotu a inovácie. Ide o to, ako urobiť zo Slovenska krajinu, ktorá ľuďom poskytne nielen akúkoľvek novú prácu, ale kvalitnú prácu a príležitosti, pre ktoré slovenský talent nebude musieť utekať do zahraničia. Je mi ľúto, že o tejto kľúčovej otázke slovenskej budúcnosti sa v slovenskej politike veľmi nediskutuje.

Je nepochybné, že ekonomika a hospodárstvo založené na týchto reformách sa vnútorne vyčerpalo a melie z posledného. Slovenská spoločnosť čelí rovnakým problémom, akým čelilo

v poslednej dekáde svojej existencie socialistické Československo; dokonca je veľmi podobná aj symptomatika. Pre porovnanie odkazujeme na príhovor Miloša Jakeša v Červenom Hrádku (https://www.youtube.com/watch?v=cKoQQo8gdPM&t=1257s), ktorý podľa wikipedie (https://sk.wikipedia.org/wiki/Prejav_Milo%C5%A1a_Jake%C5%A1a_na_%C4%8Cervenom_hr%C3%A1dku) *je „sondou do zmýšľania vedúcich predstaviteľov komunistického režimu niekoľko mesiacov pred jeho zánikom. Ortodoxný stúpenec normalizácie Miloš Jakeš v ňom dôrazne apeloval na nutnosť odštartovať zásadné ekonomické a spoločenské reformy. Pomerne presne identifikoval základné a pre režim osudové problémy, ktoré však už nemohli byť riešené v intenciách direktívno-centralistického modelu socializmu."*

Porovnajme štruktúru príhovoru:

a. útok na ekologických aktivistov
b. útok na občiansku spoločnosť
c. útok na politickú opozíciu
d. konštatovanie potreby perestrojky
e. nemohúcnosť z prinášania riešení na vážne spoločenské a hospodárske problémy

ZDS v rámci Európskej zelenej dohody (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europeangreen-deal_sk) je potrebné nastaviť transformáciu hospodárstva na ekologickom princípe; žiadame navrhovateľa vysvetliť, jeho príspevok k budovaniu ekologického a inovatívneho hospodárstva založeného na znalostiach a občianskej participácii.

Vyjadrenie navrhovateľa

V novembri 2019 Európsky Parlament vyhlásil klimatickú núdzovú situáciu a požiadal Európsku komisiu, aby upravila všetky svoje návrhy v súlade s cieľom obmedzenia globálneho otepľovania o 1,5 °C a zabezpečila výrazné zníženie emisií skleníkových plynov. V reakcii na to Komisia predstavila Európsku zelenú dohodu, plán, ako sa Európa do roku 2050 stane klimaticky neutrálnym kontinentom. Európska zelená dohoda je nová stratégia rastu EÚ, ktorej cieľom je premeniť EÚ do polovice storočia na spravodlivejšiu a prosperujúcejšiu spoločnosť s moderným, zdrojovo efektívnym a konkurencieschopným hospodárstvom bez čistých emisií skleníkových plynov. Ide o jej bezprecedentnú ekonomickú, sociálnu a environmentálnu transformáciu.

Európsky parlament prijal 24. júna 2021 klimatický zákon EÚ, ktorý stanovuje právne záväzný cieľ znížiť emisie CO_2 o 55 % do roku 2030 a klimatickú neutralitu do roku 2050. Aby EÚ dosiahla do roku 2030 tento cieľ, Komisia v roku 2021 navrhla balík nových a revidovaných právnych predpisov známych ako „Fit for 55", ktorý obsahuje 13 vzájomne prepojených revidovaných zákonov a šesť novonavrhovaných zákonov o klíme a energetike. Bude sa týkať najrôznejších oblastí politík vrátane energetickej efektívnosti, obnoviteľných zdrojov energie, využívania pôdy, zdaňovania energie, spoločného úsilia a obchodovania s emisnými kvótami. Súdržnosť medzi jednotlivými iniciatívami v rámci balíka Fit for 55 sa považuje za kľúčovú na zabezpečenie toho, aby jednotlivé nástroje politiky balíka čo najúčinnejšie prispievali k dosahovaniu vyššej cieľovej hodnoty v oblasti klímy na úrovni 55 %. Ďalšou oblasťou iniciatívy Komisie zameranou na dosiahnutie cieľov Európskej zelenej dohody bolo v marci 2020 predloženie akčného plánu EÚ pre obehové hospodárstvo, ktorý zahŕňa opatrenia počas celého životného cyklu výrobkov, ktoré podporujú procesy obehového hospodárstva, podporujú udržateľnú spotrebu a zaručujú menej odpadu. V marci 2021 bola zasa predstavená nová priemyselná stratégia EÚ, ktorá má pomôcť podnikom prekonať krízu súvisiacu s ochorením Covid a prejsť na ekologickejšie obehové hospodárstvo. Európsky parlament prijal 15. septembra 2022 Uznesenie z o implementácii aktualizovanej novej priemyselnej stratégie pre Európu: zosúladenie výdavkov s politikou. Ďalšou iniciatívou sledujúcou ciele Európskej zelenej dohody je „Stratégia z farmy na stôl", ktorú Komisia predložila v máji 2020 a ktorá by mala zaručiť spravodlivý, zdravý a ekologický potravinový systém a zároveň zabezpečiť živobytie poľnohospodárov. Zahŕňa celý potravinový dodávateľský reťazec, od zníženia používania pesticídov a predaja biocídnych látok na

polovicu a zníženia používania hnojív až po zvýšenie využívania ekologického poľnohospodárstva. Poslednou oblasťou iniciatívy Komisie súvisiacou s Európskou zelenou dohodou je stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2030, ktorá bola predstavená v máji 2020. Jej cieľom je chrániť prírodu, zvrátiť degradáciu ekosystémov a zastaviť stratu biodiverzity.

Na základe vyššie uvedeného, treba Európsku zelenú dohodu vnímať iba ako generalizovaný plán EÚ pro futuro, ktorý bude musieť EK v najbližšom období pretaviť do konkrétnych legislatívnych návrhov, nástrojov, plánov a opatrení, čo vyžaduje v prvom rade prehodnotiť jednotlivé politiky v oblastiach dodávky čistej energie, oblasti priemyslu, výroby, spotreby, plošnej infraštruktúry, dopravy, potravinárstva, poľnohospodárstva, výstavby, zdaňovania a sociálnych dávok. Ide o komplexnú a časovo náročnú agendu. Očakáva sa napríklad, že len transformácia priemyslu na klimaticky neutrálne a obehového hospodárstvo vrátane všetkých hodnotových reťazcov bude trvať cca 25 rokov. Komisia preto predpokladá, že rozhodnutia a opatrenia na jej zabezpečenie treba prijať v najbližších piatich rokoch.

Navrhovaný zámer aj napriek objektívne chýbajúcim konkrétnym priemetom Európskej zelenej dohody do európskej a národnej legislatívy rešpektuje jej ideové východiska a v maximálnej miere sa ich snaží reflektovať v návrhu riešenia. V navrhovanom zámere ide predovšetkým o implementáciu opatrení na optimalizáciu spotreby surovín a energií najmä inštaláciou nových moderných inovatívnych technologických zariadení v súlade s BAT; na zamedzenie strát energií pri vykurovaní a chladení napr. tepelnou izoláciou, riadeným vetraním a rekuperáciou; na redukciu množstiev emitovaného CO_2 napr. využívaním obnoviteľných zdrojov energií ako sú tepelné čerpadlá a fotovoltaické panely; na zamedzenie odtoku dažďových vôd z územia využitím vegetačných tvárnic, retenčnej dlažby a vsakovacích systémov, na posilnenie lokálnej biodiverzity navrhovanými sadovými úpravami a vytvorením prírodného jazierka a mokrade v podmáčanej časti areálu, na znižovanie emisií znečisťujúcich látok do ovzdušia používaním nízkoemisných horákov, filtrov a náhradou rozpúšťadiel na báze chlórovaných uhľovodíkov alkoholovými rozpúšťadlami.

Pripomienka č. 2

ZDS tvrdí (podobne ako Európska komisia) že ekonomika nemusí byť v rozpore s ekológiou ale majú sa vzájomne dopĺňať; ako sme opakovane uviedli, toto je dokonca ústavným princípom, ktorý sa doteraz nedarí plne napĺňať. Predseda ZDS je autorom interpretácie rozvinutia produkčnej funkcie Y(X)=f(C)+f(L)+f(A); t.j. produkcia sa rovná kombinácii funkcií výrobných faktorov kapitálu, práce a pôdy. Nazdávame sa, že tak ako kapitál je nositeľom trhovej ekonomiky, práca je nositeľom sociálneho rozmeru, tak pôda je nositeľkou environmentálneho rozmeru. ZDS tak presadzuje myšlienku zelenej transformácie hospodárstva tak, aby bola konkurencieschopnou modernou ekonomikou s tým, že túto transformáciu vidíme prostriedkami ekologického zlepšovania nielen samotného prostredia, ale aj ekologizácie samotnej výroby. Iným slovom, konkurenčnú výhodu môže získať ten, ktorý vhodne investuje do životného prostredia, čo sa mu súčasne vráti na produktivite a teda v konečnom dôsledku na hospodárskom výsledku. Neopomenuteľnou skutočnosťou je aj to, že takto sa súčasne generuje aj sociálny a trhový rast. Slovensko tak môže získať náskok práve v rozhodujúcej kategórii nadchádzajúceho obdobia a to je dôraz na životné prostredie. Inšpiráciou nám môže byť historický rudný banský priemysel v Kremnicku, Štiavnicku, na Spiši a Gemeri, ktorý sa nespoliehal na fosílnu energiu ale na udržateľné formy energie (zväčša tajchy a iné formy vodnej energie). Žiadame navrhovateľa, aby navrhol opatrenia, ktorými prispeje k zelenej transformácii hospodárstva aj celej spoločnosti založenej na inováciách a Európskej zelenej dohode

Vyjadrenie navrhovateľa

Príspevok navrhovaného zámeru k napĺňaniu Európskej zelenej dohody je popísaný v predchádzajúcom bode. Prijímanie opatrení k zelenej transformácii hospodárstva a celej

spoločnosti v súlade s Európskou zelenou dohodou presahujú naše možnosti a sú v kompetencii parlamentu, vlády a príslušných ministerstiev.

Pripomienka č. 3

Európska komisia pripravuje balíček energetických reforiem popularizovaných pod názvom „Fit for 55" (https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/fit-for-55/), čím sa naznačuje ambícia EÚ stať sa uhlíkovo neutrálnym kontinentom. Žiadame navrhovateľa, aby uviedol opatrenia, ktorými navrhuje prispieť k tejto snahe v rámci svojho zámeru. Bližšie vysvetlenie nájdete v odbornom článku (https://euobserver.com/climate/152419).

Vyjadrenie navrhovateľa

EÚ pracuje na revízii svojich právnych predpisov v oblasti klímy, energetiky a dopravy v rámci takzvaného balíka „Fit for 55" s cieľom zosúladiť súčasné zákony s ambíciami do roku 2030 a 2050. Súčasťou balíka je aj množstvo nových iniciatív, ktoré zahŕňajú:

- **systém obchodovania s emisiami v EÚ**
- **reguláciu spoločného úsilia (Nariadenie o emisných cieľoch pre členské štáty)**
- **využívanie pôdy a lesníctvo (LULUCF)**
- **infraštruktúru pre alternatívne palivá**
- **mechanizmus úpravy uhlíkovej hranice**
- **sociálny klimatický fond**
- **leteckú dopravu RefuelEU a námornú dopravu FuelEU**
- **emisné normy CO_2 pre osobné a dodávkové vozidlá**
- **zdaňovanie energie**
- **obnoviteľnú energiu**
- **energetická účinnosť**

„Fit for 55" je počiatočným krokom implementácie Európskej zelenej dohody do legislatívy EÚ. Balík predpisov regulujúci vyššie spomínané oblasti, ktoré pripravila Európska Komisia však musí prejsť celým legislatívnym procesom tj. technickými rokovaniami v pracovných skupinách členských štátov, diskusiou vo Výbore COREPER, diskusiou v niekoľkých zloženiach Európskej Rady, ktoré zahŕňajú životné prostredie, energetiku, dopravu a finančné záležitosti a nakoniec „trialógmi" medzi zástupcami Európskej Rady, Európskeho parlamentu a Európskej Komisie. Až po dosiahnutí dohody sa formálne príjmu dohodnuté znenia, ktoré sa tak stanú právnymi predpismi uplatňovanými všetkými členskými štátmi EÚ. Vzhľadom k týmto neukončených procesom bez dohodnutého konsenzu nie je v súčasnosti reálne zohľadňovať výsledky týchto iniciatív do prípravy konkrétnych projektov. Ak však vychádzame zo skutočnosti, že balík „Fit for 55" je nástrojom k napĺňaniu Európskej zelenej dohody potom príspevok navrhovaného zámeru k tomuto cieľu je popísaný vo vyjadrení k bodu č.1.

Pripomienka č. 4

Energetická efektivita, je komplexná téma, ktorá má na jednej strane zabezpečiť znižovanie uhlíkovej stopy budov a na strane druhej pomôcť vlastníkom a prevádzkovateľom budov znižovať náklady na ich prevádzku. Približne tri štvrtiny budov v Európe nie sú energeticky efektívne. Budovy v EÚ spotrebujú asi 40 percent energie a vyprodukujú 36 percent emisií skleníkových plynov. Zvýšenie ich energetickej efektívnosti by prinieslo úspory aj pomohlo zabrzdiť klimatické zmeny. Roku 2030 by mali všetky novopostavené budovy produkovať nulové emisie; pričom do tejto kategórie spadajú aj rekonštrukcie budov. Pri rekonštrukciách je dôraz na kvalitu a hĺbkové systémové rekonštrukcie.

Obnova budov je jedným z pilierov slovenského Plánu obnovy a odolnosti, ktorý ma zabezpečiť zotavenie slovenskej ekonomiky z pandémie COVID-19 a zároveň ho nasmerovať k uhlíkovej neutralite. Preukázanie splnenia tejto požiadavky je teda vo verejnom záujme ako aj v záujme zabezpečenia konkurencieschopnosti Slovenska a jeho hospodárstva prostredníctvom znižovania prevádzkových nákladov spojených s budovami.

Viacej informácií ako aj informácie o pripravovanej energetickej smernici: https://euractiv.sk/section/klima/news/nova-smernica-urci-povinne-energeticke-standardy-aj-preexistujuce-budovy/. V dôsledku požiadavky na udržateľnosť klimatickej infraštruktúry je pri financovaní z európskych zdrojov potrebné už dnes preukázať splnenie budúcich požiadavok, aj keď dnes ešte nie je legislatívne podchytené.

Vyjadrenie navrhovateľa

V júli 2021 Európska Komisia navrhla revíziu Smernice o energetickej efektívnosti ako súčasť balíka s názvom Plníme prísľub Európskej zelenej dohody a v súlade s novým cieľom v oblasti klímy do roku 2030. Nová Smernica navrhuje zvýšiť ciele, pokiaľ ide o zníženie primárnej a konečnej energetickej spotreby, na 39 % a 36 % do roku 2030 na základe aktualizovaných východiskových prognóz z roku 2020. V súčasnosti prebieha legislatívny proces schválenia tejto Smernice pričom sa očakáva prijatie stanoviska Európskeho parlamentu k jej návrhu v 1 čítaní.

Komisia v návrhu novej Smernice naďalej vidí potenciál na vysoké úspory energie vo všetkých sektoroch, osobitne v sektore dopravy, keďže zodpovedá za 30 % konečnej energetickej spotreby a sektore budov, keďže 75 % fondu budov Únie má nízku energetickú hospodárnosť. Ďalším dôležitým sektorom, ktorému Komisia venuje zvýšenú pozornosť, je sektor informačných a komunikačných technológií, ktorý zodpovedá za 5 – 9 % celkovej svetovej spotreby elektriny a za viac ako 2 % všetkých emisií. Verejný sektor zodpovedá približne za 5 až 10 % celkovej konečnej energetickej spotreby Únie a sektor domácností zodpovedá približne za štvrtinu všetkej konečnej energetickej spotreby v Únii. Komisia tiež konštatuje, že jedným zo sektorov, v ktorom sa za posledné desaťročia dosiahli významné zlepšenia energetickej efektívnosti, je priemysel. Potenciál na nákladovo efektívne úspory však stále existuje.

Nízka energetická náročnosť navrhovaného zámeru je aj vzhľadom k súčasnej energetickej kríze v našom bytostnom záujme ako aj v záujme budúcich prevádzkovateľov. Navrhovaný zámer rieši energetickú efektívnosť stavieb kombináciou tepelnej izolácie stavebných konštrukcií a riadeného vetrania, chladenia a vykurovania priestorov prostredníctvom kombinácie strešných jednotiek s prívodom čerstvého vzduchu a rekuperáciou s tepelným čerpadlom.

Administratívne budovy sú navrhnuté pre trvalú udržateľnosť a hospodárenie s energiou počas prevádzky budovy s cieľom dosiahnuť uhlíkovú neutralitu, bez dodávky plynu:

- **V projekte sa uvažuje s osadením fotovoltických panelov na strechu haly.**
- **Systém vykurovania a chladenia bude založený na použití tepelných čerpadiel.**
- **Na parkoviskách budú osadené nabíjacie stanice pre elektromobily**

Konkrétne posudzovanie energetickej efektívnosti budov sa však bude riešiť až v povoľovacom konaní a to v súlade so zákonom č. 555/2005 Z. z. o energetickej hospodárnosti budov. Predpokladáme, že Združenie domových samospráv si v tomto konaní ako jeho účastník uplatní svoje požiadavky na konečné riešenie.

Pripomienka č. 5

Glasgowská konferencia a odborný panel konštatoval, že dynamika klimatickej krízy sa od Parížskej konferencie ešte zhoršila (zrejme hystériou navyšovania zaťaženia životného prostredia, kým to ešte nie je zakázané). Preto je nevyhnutné okamžite prijať účinné opatrenia na zabezpečenie dosiahnutia cieľov COP26 (https://e.dennikn.sk/2608713/je-cas-na-nudzovy-rezim-co-sa-stalo-na-klimatickej-konferencii-v-glasgowea-co-to-znamena-pre-slovensko/); žiadame uviesť a vyhodnotiť účinnosť prijatých opatrení na dosiahnutie týchto cieľov.

Na Slovensku to znamená, že Slovenská klíma sa zmení ešte viac ako doteraz, nadobudne značne stredomorský charakter podobný dnešnému Chorvátsku (https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/599783-klimatolog-fasko-v-ide-o-pravdu-slovensko-bude-mat-pocasie-ako-vnutrozemie-chorvatska-a-bulharska/).

Dopady na Slovensko sú obzvlášť závažné a intenzívne:

. https://dennikn.sk/2942363/klimatolog-o-letach-na-slovensku-kedysi-bolo-v-dudinciach-pattropickych-dni-dnes-ich-je-50-grafy/

. https://dennikn.sk/2940513/klimatolog-fasko-o-klimatickej-zmene-nevidim-to-dobre-taketo-suchona-slovensku-este-nebolo/

. https://dennikn.sk/2934366/pocity-viny-hnevu-ci-strach-z-buducnosti-preco-narasta-klimatickauzkost-a-ako-pomoct-ludom-ktori-nou-trpia/

Aké adaptačné a mitigačné klimatické opatrenia zámer implementuje?

Klimatická zmena je podľa IPCC horšia, než sme čakali. Šance na zastavenie otepľovania pod 1,5 stupňa Celzia sú veľmi malé. Môžeme ešte zabrániť úplnej katastrofe, ale mali by sme sa pripraviť na extrémne počasie, suchá a zaplavenie pobrežných oblastí. Následky klimatickej krízy pocíti každé miesto na planéte, píše sa vo februárovej správe Medzinárodného panela pre zmenu klímy (IPCC). Jej obsah podrobnejšie uvádza článok v Denníku N.

Podľa vedcov sa väčšina krajín pripravuje na oteplenie o 1,5 až dva stupne. Bude však vyššie, a opatrenia teda nebudú stačiť. Prioritou je stále zníženie emisií skleníkových plynov, no IPCC zdôrazňuje aj potrebu adaptačných opatrení. Inak povedané, musíme sa pripraviť na život s väčším množstvom prírodných katastrof.

V Európe identifikuje správa štyri riziká: vlny tepla, záplavy, suchá, nedostatok vody. Veľmi bude postihnutý juh Európy. Pri oteplení o dva stupne bude nedostatkom vody trpieť viac ako tretina obyvateľov, pri trojstupňovom náraste teplôt dvakrát viac.

S otepľovaním sú spojené ďalšie riziká: strata prirodzených habitatov a obmedzenie fungovania ekosystému, vyššia úmrtnosť, neúroda, strata úrodnej pôdy.

Chránená nie je ani severná Európa – tú môžu ohroziť záplavy či silné búrky. Suchá a neúroda alebo, naopak, záplavy a silné búrky zasiahnu aj Slovensko.

Najbezprostrednejšie zasiahnutým sektorom bude poľnohospodárstvo. Nedostatok potravín pocítia milióny ľudí. Ohrozené sú najmä najchudobnejšie regióny, no dôsledky pocíti aj Európa, najmä južná. Obmedzená produkcia potravín zdvihne ich ceny.

Poľnohospodári by sa mali zamerať na zadržiavanie vody v krajine a preorientovať sa na ekologické postupy, ktoré nie sú také závislé od závlahy a zvládajú výkyvy počasia.

Mestá sa musia pripraviť na zvládnutie horúčav: napríklad výsadbou verejnej zelene či lepším hospodárením s dažďovou vodou. Vlny horúčav pomáhajú prekonať aj opatrenia ako zelené strechy. Budeme musieť viac investovať do systémov na monitorovanie a vyhodnocovanie rizík, ako sú záplavy, víchrice, či do odstraňovania ich následkov.

Vyjadrenie navrhovateľa

Naša spoločnosť si plne uvedomuje vážnosť klimatickej krízy. Z tohto dôvodu sme navrhli v zámere viaceré adaptačné a mitigačné opatrenia ako napr.:

- **pre zamedzenie prehrievania spevnených plôch budú medzi parkovacie miesta vysadené stromy (na 4 parkovacie miesta jeden vzrastlý strom s veľkou korunou)**
- **za účelom podpory elektromobility budú vybudované parkovacie miesta pre nabíjanie elektromobilov**
- **pre zadržiavanie vody v území budú vybudované spevnené plochy z vegetačných tvárnic a retenčnej dlažby. Dažďové vody zo stavieb a komunikácii po prečistení v ORL budú zaústené do vsakovacích systémov.**
- **pre revitalizáciu ekosystémov a zvýšenie ich ochrannej kapacity bude v rámci terénnych úprav zrealizovaná modelácia mokrade v podmáčanej časti areálu a zhotovenie prírodného jazierka. Pôjde o menšie vodné plochy s výsadbami trvaliek a tráv, ktoré zvýšia biodiverzitu územia, v súčasnosti intenzívne poľnohospodársky využívaného. Nová stromová vegetácia je navrhovaná v celom areáli vo forme vzrastlých listnatých a ihličnatých lokálnych drevín. Navrhované je tiež zakladanie trávnikov krajinnou trávnou zmesou s prímesou bylín. Na spestrenie sú v menších plochách navrhnuté aj trvalkové záhony. Kombinácia trvaliek a tráv oživená cibuľovinami spestrí plochy zelene a zvýši biodiverzitu celého prostredia.**

Tieto opatrenia podľa nášho názoru významne prispejú k zmierneniu environmentálnych problémov spôsobovaných klimatickou zmenou priamo na miestnej úrovni.

Pripomienka č. 6

Extrémne suchá a vysušovanie pôd a s tým spojené dôsledky na poľnohospodárstvo, prirodzenú biodiverzitu a pohodu života.

. *https://e.dennikn.sk/2608713/je-cas-na-nudzovy-rezim-co-sa-stalo-na-klimatickej-konferencii-vglasgowe-a-co-to-znamena-pre-slovensko/*

. *https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/sucho-neguje-snahu-unie-nahradit-vypadokpotravin-sposobenyvojnou/?utm_source=traqli&utm_medium=email&utm_campaign=6888&pnespid=HqEpq11a_CpJhAyJ75rAFEVZuhwg36t1pRQUBa9fb5.Kk8gSNDJq2USH7xAVjk8vQ5SwMCtw*

Vyjadrenie navrhovateľa

Na zmiernenie sucha a vysušovania pôd sú navrhnute konkrétne vodozádržne opatrenia. Jedna sa o spomenutú výsadbu novej zelene a obmedzenie odtoku zrážkových vôd. Z hľadiska podpory zachovania prirodzenej biodiverzity sú navrhnute konkrétne opatrenia, ktoré sú uvedene aj v samotnom zámere pre zisťovacie konanie. Ide predovšetkým o realizáciu prírodného jazierka a modeláciu mokrade v podmáčanej časti areálu ako aj o uprednostňovanie výsadby pôvodných druhov drevín a zakladanie trávnikov použitím krajinnej trávnej zmesi s prímesou bylín.

Pripomienka č. 7

Negatívny vplyv na pôdy je výrazné zastavanie úrodnej poľnohospodárskej pôdy, čo je objektívne veľkým environmentálnym problémom; ktorý začína pútať pozornosť odbornej aj laickej verejnosti (https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/vedci-montovne-budujeme-na-najurodnejsej-pode/).

Kým vplyvom ľudskej činnosti rastie podiel nekvalitných pôd, na úrodných pôdach sa na Slovensku budujú logistické parky a priemyselné závody, informuje Slovenská akadémia vied.

Budovanie logistických parkov, priemyselných závodov, novej dopravnej infraštruktúry či obydlí má za následok kontinuálny pokles výmery poľnohospodárskej pôdy na Slovensku. Z celkového počtu 74 priemyselných parkov na Slovensku je až 63 percent typu „greenfield", teda postavených na zelených lúkach. Krajinní ekológovia zo SAV pri príležitosti Svetového dňa pôdy (5. decembra) uvádzajú aj ďalšie príklady negatívnych vplyvov, ktoré ohrozujú úrodnú pôdu na Slovensku.

Kým nové nehnuteľnosti rastú na zelených lúkach, staré nevyužívané objekty zostávajú opustené a vytvárajú takzvaný brownfield, nedostatočne využívanú, zanedbanú nehnuteľnosť, ktorá zhoršuje estetickú hodnotu krajiny. V mestách sa tvoria tepelné ostrovy, zhoršuje sa odtok vody a zvyšuje sa výskyt povodní. Človek však negatívne ovplyvňuje aj kvalitatívne vlastnosti pôdy.

Vplyvom neuváženej ľudskej činnosti v poľnohospodárskej krajine dochádza k významnej akcelerácii eróznoakumulačných procesov. V roku 2019 na Slovensku aktuálna vodná erózia ohrozila 275 454 hektárov poľnohospodárskej pôdy, čo predstavuje 14,28 percenta z výmery poľnohospodárskej pôdy Slovenska. Veternou eróziou je ohrozených 6,2 percenta poľnohospodárskej pôdy Slovenska.

V poslednom období pre nevhodné obhospodarovanie pôdy narastá aj podiel pôd ohrozených zhutnením. Dôvodom je využívanie ťažkých mechanizmov na vlhkých pôdach, nedostatočné organické hnojenie, využitie nevhodného sortimentu hnojív, prípadne nedodržiavanie biologicky vyvážených osevných postupov. Údaje za roky 2018 až 2019 poukazujú, že dochádza aj k nárastu zastúpenia poľnohospodárskych pôd s kyslou a slabo kyslou pôdnou reakciou.

Žiadame navrhovateľa, aby sa vyjadril aj k tomuto aspektu; najmä prečo nemôže svoj zámer realizovať inde, kde k náporu na zmenšovaniu pôd nedôjde (brownfieldy, iné rozvojové plochy); súčasne žiadame, aby sa vyjadril, ako on prispieva k ochrane poľnohospodárskej pôdy.

Vyjadrenie navrhovateľa

Umiestnenie navrhovaného zámeru vyžaduje súčasné splnenie viacerých podmienok akými sú najmä: vyriešené majetkovoprávne vzťahy, veľkosť plochy, dostupnosť cestnej siete, dostupnosť technickej a energetickej infraštruktúry, územnoplánovacie predpoklady ap.
V rámci predprojektovej prípravy navrhovanej činnosti sme intenzívne vyhľadávali vhodné lokality pre umiestnenie zámeru vrátane brownfieldov. Napriek snahe sa nám nepodarilo nájsť inú, vhodnú lokalitu pre realizáciu tohto zámeru.
Z pohľadu pôdnych typov sa na dotknutej lokalite vyskytujú predovšetkým kambizeme pseudoglejové a kambizeme plytké na horninách kryštalinika. Kambizeme patria medzi najrozšírenejšiu skupina pôd na Slovensku. Patria medzi menej úrodné pôdy, ktoré vznikli zvetrávaním pevných nekarbonátových hornín.
Z hľadiska nášho príspevku k ochrane poľnohospodárskej pôdy uvádzame, že pred realizáciou stavebných prác bude zo staveniska odstránený pôdny horizont, ktorý bude následne využitý pri terénnych úpravách. Časť areálu na ktorom je dnes intenzívne poľnohospodársky využívaná pôda bude vegetačne stabilizovaná trávnatými plochami s bylinami a vysokou a nízkou zeleňou (viac ako 30%). To zníži súčasnú mieru veternej a vodnej erózie poľnohospodárskej pôdy v lokalite zámeru.

Pripomienka č. 8

Problematika agropodnikania je komplexná problematika, ktorá sa však týka aj životného prostredia a riešenia klimatickej krízy; avšak aj zastavovania poľnohospodárskej pôdy na stavebné účely. Slovenské poľnohospodárstvo trpí v dôsledku nesprávnych transformačných rozhodnutí v 90.rokoch, ktoré spôsobili rozbitie agrosektora a následnú nízku potravinovú sebestačnosť Slovenska; súčasne boli podporené neagtívne trendy farmárčenia spočívajúce na extenzívnou využívaní pôdy a umelom hnojení na úkor prírode blízkeho a udržateľného poľnohospodárstva. Poľnohospodárstvo zároveň môže predstavovať ohrozeniechránených živočíchov (napr. hlucháňa), tým že ho vyháňa z krajiny; ale môže byť aj jeho záchranou tým, že bude vytvárať remízky, vodozádržné melioračné kanály s lokálnyi biotopmi. Je to tak komplexná problematika, že nie je vhodné ani účelné menovať všetky aspekty, ktorých sa to týka. Je to podobne komplexná otázka krajinotvorby ako je urbanistika v mestách. Vo vidieckej poľnohospodárskej krajine je to otázka obdobná, avšak máme iné stavebné kamene.
Pre inšpiráciu uvádzame nasledovné zdroje:

. https://dennikn.sk/blog/2474952/kvetnate-luky-su-sucastou-vidieckej-krajiny-ale-dokedy/
. https://euractiv.sk/section/buducnost-eu/news/polsky-vidiek-riesi-ako-zastavit-stahovanie-ludi-domiest/
. https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/ochranari-spustili-peticiu-v-ktorej-radiamicovskemu-ako-zmenit-polnohospodarstvo/
. https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/interview/ornitolog-vtaky-na-lanoch-repky-nemajupriestor-pre-zivot-agrodotaciami-platime-za-nicenie-krajiny/
. https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/vedci-montovne-budujeme-na-najurodnejsejpode/
. https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/news/osem-hlavnych-zmien-ktore-v-agrodotaciachplanuje-ministerstvo/.

Vyjadrenie navrhovateľa

Uvedené berieme na vedomie ako inšpiráciu pre ďalšiu projektovú prípravu.

Pripomienka č. 9

Zákon č. 79/2015 Z.z. o odpadoch v znení neskorších predpisov je základným legislatívnym nástrojom odpadového hospodárstva. Podľa hierarchie odpadového hospodárstva je zneškodňovanie odpadu až na poslednom mieste v prioritách nakladania s odpadom. Reálne je to však na Slovensku najčastejšie používaný spôsob nakladania s odpadom. Príčinou tohto stavu je prevažne lineárny ekonomický model súčasnej spoločnosti. Ťažíme prírodné zdroje, odnášame ich na opačný koniec sveta, kde sa z nich vyrábajú výrobky.
Tie sú distribuované do ďalších kútov sveta, kde ich spotrebitelia kúpia, použijú a vyhodia. Tak vzniká odpad a suroviny vo forme produktov končia na skládkach, v spaľovniach či pohodené vo voľnej prírode.
Žiadame v projekte riešiť výrazný odklon od zneškodňovania odpadu skládkovaním v súčasnosti (lineárna ekonomika) a posunutie odpadového hospodárstva smerom k modelu založenom na cirkulárnej ekonomike – pomocou účinného zhodnocovania materiálov v odpade. Takto sa výrazne minimalizuje odpad a náklady na vstupné materiály i energiu, potrebné pre výrobu nových výrobkov. Navrhovaná činnosť prispieva k plneniu cieľov v oblasti triedenia a recyklácie komunálnych odpadov, ktoré ako členská krajina EÚ musíme splniť: do roku 2035 budeme triediť a recyklovať 65 % komunálnych odpadov, v roku 2035 bude skládkovaných iba 10 % komunálnych odpadov.
Do pozornosti kladieme Akčný plán pre zavedenie cirkulárnej ekonomiky (https://ec.europa.eu/environment/strategy/circular-economy-action-plan_sk); ktorý je plánom Európskej únie pre vysporiadanie sa s ekologickými dôsledkami nevhodných odpadových politík.
Možné riešenia na nastolené environmentálne problémy
- Rašeliniská
https://dennikn.sk/2932824/na-orave-sa-zachovalo-vzacne-raselinisko-vacsinu-takych-sme-znicili-terazmohli-zadrziavat-vodu-v-krajine-reportaz/
- Dažďové záhrady
Dažďové záhrady zadržiavajú vodu, čím pomáhajú udržiavať vodu v krajine a teda je to prevencia pred suchom, zachovávajú prirodzenú vodnú bilanciu a súčasne sú protipovodňovým opatrením a to nehovoríme o estetickej funkcionalite a ekostyabilizačnej úlohe.
- Biosolárne strechy
Zelené strechy sú efektívnou strešnou krytinou s výbornými izolačnými vlastnosťami, čím prirodzene prispievajú k zabezpečeniu optimálnych vnútorných podmienok bez energetických dotácií; fotovoltická elektráreň navyše znižuje energetickú závislosť a prispieva k pozitívnej energetickej bilancii. Vďaka vegetačnému povrchu sa súčasne územie nestáva tepelným ostrovom, s dažďovými vodami sa prirodzene nakladá.
- Zelené fasády
Zelené fasády sú prirodzenou tepelnou izoláciou a tienidlom pred prehrievaním budov, čím prispievajú k tepelnej pohode v interiéri a tak aj znižujú potrebu na tepelnú reguláciu vnútorného prostredia, čím prispievajú k znižovaniu energetickej potreby. Prispievajú k odstraňovaniu tepelných ostrovov v území.
- Retenčné parkoviská
Zelené strechy parkovísk a iných vodorovných stavieb a spevnených plôch zabezpečujú bezpečné nakladanie s dažďovými vodami z povrchového odtoku prirodzenou plošnou infiltráciou do podložia, čím prispievajú k zachovaniu vody v území, zachovaniu prirodzenej vodnej bilancie ako aj predchádzajú prehrievaniu územia a vzniku tepelných ostrovov; sú prirodzeným a efektívnym protipovodňovým opatrením.

Vyjadrenie navrhovateľa

Navrhovaná činnosť v značnej miere zohľadňuje tieto požiadavky, čo sme uviedli aj vo svojich vyjadreniach k predchádzajúcim pripomienkam. Z hľadiska odpadového hospodárstva preferujeme nakladanie s odpadom v zmysle hierarchie odpadového hospodárstva podľa zákona č. 79/2015 o odpadoch v znení neskorších predpisov. Pri výstavbe navrhovaného

zámeru budú primárne prijímané opatrenia na predchádzanie vzniku odpadu. V prípade jeho vzniku bude uprednostňované jeho zhodnocovanie pred ostatnými spôsobmi nakladania. Možnosti realizácie zelených fasád budú vyhodnotené v ďalšej projektovej príprave.

Pripomienka č. 10

Ďalšie environmentálne okruhy, ktoré na ktoré je nutné myslieť sú uvedené tu: https://enviroportal.org/portfolioitems/vseobecne-pripomienky-zds/.

Žiadame však navrhovateľa, aby všeobecne zrozumiteľným spôsobom v doplňujúcej informácii uviedol, ktoré hlavné environmentálne vplyvy identifikoval, aké environmentálne ciele sledoval pri ich riešení sledoval a ako ich navrhuje dosahovať a akými opatreniami zmierňuje svoj zásah do životného prostredia; taktiež aby uviedol všetky argumenty, prečo si považuje svoj projekt za environmentálne prípustný a celospoločensky prospešný. Súčasne žiadame reakciu na každú z naznačených oblastí.

Namietame absenciu variantného riešenia. Súčasťou zámeru nie sú (okrem nulového variantu) aj dva odlišné realizačné varianty, ktoré by sa od seba líšili rôznou intenzitou a kvalitou vplyvov na životné prostredie tak ako predpokladá §22 ods.6 zákona EIA (https://www.slov-lex.sk/pravnepredpisy/SK/ZZ/2006/24/20211101.html#paragraf-22.odsek-6). Namietame upustenie od variantného riešenia, ktoré má byť výnimočné; avšak stalo bežnou praxou, ktorej cieľom je liberovať navrhovateľa od environmentálnej zodpovednosti v zmysle §27 ods.1 zákona o životnom prostredí č.17/1992 Zb. Projekt je možné plánovať v inom dispozičnom riešení či s prijatím lepších a viacerých zmierňujúcich opatrení. Úrad neuviedol dôvody, na základe ktorých dospel k názoru, že je upustenie od variantnosti je výnimočným a v danom prípade nezbytným riešením. Na podporu týchto tvrdení odkazujeme na rozsudok Krajského súdu Bratislava sp.zn. 1S/295/2017 (https://www.slovlex.sk/vseobecne-sudy-sr/-/ecli/ECLI-SK-KSBA-2018-1017202045_5), ktorého argumentácia je obdobná. Žiadame okresný úrad, aby si podľa §22 ods.6 zákona EIA vyžiadal od navrhovateľa predloženie zámeru vo variantnom riešení.

Žiadame vyššie uvedené informácie vyhodnotiť formou všeobecne zrozumiteľného zhodnotenia opisom z hľadiska šiestych hlavných faktorov posudzovania environmentálnych vplyvov: • klíma, • biodiverzita, • voda, • vzduch, •energie a • územná stabilita biodiverzity; v každom z týchto faktorov žiadame zvoliť merateľný ukazovateľ, ktorý bude následne monitorovaný aj z hľadiska poprojektovej analýzy.

Za účelom zabezpečenia efektivity posúdenia vplyvov zámeru na životné prostredie, odporúčame úradu aj navrhovateľovi aktívne konzultovať projekt s verejnosťou. Prípadnú konzultáciu so ZDS je možné rezervovať tu:
https://services.bookio.com/zdruzenie-domovych-samosprav/widget?lang=sk.

Vyjadrenie navrhovateľa

Environmentálne vplyvy navrhovaného zámeru sú popísané v časti 4.3. „Údaje o predpokladaných priamych a nepriamych vplyvoch na životné prostredie" na str. 51-61 zámeru.

Okrem opatrení uvádzaných v našich vyjadreniach k predchádzajúcim bodom sú ďalšie opatrenia na zmiernenie nepriaznivých vplyvov popísané na stranách 62-63 zámeru.

Dôvody, pre ktoré je možné navrhovaný zámer považovať za environmentálne prípustný a spoločensky odôvodnený sú uvedené na stranách 65 a 66 zámeru.

Dňa 7.4.2022 sme požiadali OÚ v Kežmarku o upustenie od variantného riešenia navrhovaného zámeru. Svoju žiadosť sme odôvodnili tým, že stavba bude umiestnená na pozemku v našom vlastníctve, že tento pozemok je pre tento účel určený v platnom územnom pláne obce Veľká Lomnica, že nadväzuje na plánovaný priemyselný park vo Veľkej Lomnici a že navrhovaná technológia spĺňa požiadavky BAT. Podľa nášho názoru by preto návrh ďalších variantov riešenia, ktoré by spĺňali rovnaký účel, boli technicky a ekonomicky porovnateľné a mali aj významne odlišné vplyvy na jednotlivé zložky životného prostredia bol prakticky nerealizovateľný. Okresný úrad v Kežmarku po posúdení našej žiadosti listom

č. OU-KK-OSZP-2022/007257-002 z 21.04.2022 upustil podľa § 22 ods. 6 zákona č. 24/2006 Z.z o posudzovaní vplyvov na ŽP od požiadavky na variantné riešenie navrhovanej činnosti s tým, že ak zo zisťovacieho konania vyplynie potreba posudzovania ďalšieho reálneho variantu navrhovanej činnosti uplatní požiadavku na jeho dopracovanie. Zámer bol preto spracovaný v jednom variante. Podľa našich informácii požiadavku na dopracovanie ďalšieho variantu navrhovanej činnosti okrem Združenia domových samospráv nevzniesol žiaden dotknutý organ, rezortný organ, dotknutá obec ani iná dotknutá verejnosť.

Milan Bališ

Ing. Milan Bališ
konateľ spoločnosti